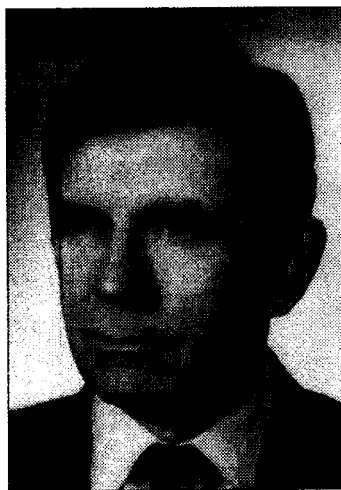

PRO MEMORIA

Profesor Julian Karol Janczak (1931–2001)

Julian Karol Janczak urodził się 6 września 1931 r. w rodzinie rolniczej we wsi Piotrowice, położonej w ówczesnym pow. sieradzkim. W czasie okupacji został wysiedlony z rodzicami do Generalnej Guberni. Powrócił do rodzinnej wsi po zakończeniu II wojny światowej. Droga na uniwersytet wiodła przez kolejne szczeble edukacji. Po ukończeniu szkoły podstawowej uczęszczał w latach 1948–1952 do Liceum Ogólnokształcącego w Sieradzu. Po uzyskaniu matury przez rok – od sierpnia 1952 r. do sierpnia 1953 r. – pracował jako nauczyciel w Szkole Podstawowej w Dusznikach. W 1953 r. rozpoczął studia historyczne na UŁ, które ukończył w 1957 r. Pracę magisterską pt. *Stosunki dziesięcinne w województwie łęczyckim w XVI–XVIII w.* napisał pod kierunkiem prof. Bohdana Baranowskiego. Jej duże fragmenty zostały opublikowane na łamach „Rocznika Łódzkiego” w 1961 r. Już w 1957 r. czynione były starania o zatrudnienie go w Uczelni, ale ze względu na brak etatów nie zdołano tego zrealizować. Powrócił więc do pracy w szkolnictwie. Przeniósł się do Łodzi, gdzie w latach 1957–1959 pracował jako nauczyciel. Przez cały ten czas utrzymywał ścisły kontakt z Katedrą Historii Polski XVI–XVIII w. w Instytucie Historii UŁ, wchodząc w skład zespołu naukowego i uczęszczając na seminarium doktorskie prowadzone przez prof. B. Baranowskiego.

Profesor J. Janczak rozpoczął pracę w Uniwersytecie Łódzkim w 1967 r. Przeszedł wszystkie szczeble kariery uniwersyteckiej od asystentury, następnie adiunktury w Katedrze Historii Polski XVI–XVIII wieku, poprzez stanowisko adiunkta w Pracowni Nauk

Pomocniczych Historii, a następnie w Zakładzie o tej nazwie od 1974 r., do etatu profesora nadzwyczajnego. W latach 1984–1987 przez jedną kadencję pełnił z wyboru obowiązki prodziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego do spraw socjalno-bytowych studentów. Od 1989 r. był kierownikiem Zakładu Nauk Pomocniczych Historii.

W początkach naukowej kariery związany był z zespołem kierowanym przez prof. B. Baranowskiego. Prace zespołu skupiały się wtedy głównie na oszacowaniu rozmiarów produkcji i konsumpcji żywności. Młodemu magistrowi powierzono badanie tego zagadnienia na ziemiach polskich pod panowaniem pruskim. W efekcie powstały dwa artykuły poświęcone hodowli koni i produkcji zwierzęcej w Wielkopolsce w XIX i na początku XX w. W nurcie badań nad gospodarstwem wiejskim mieściła się również praca doktorska Juliana Janczaka zatytułowana *Zmiany w stanie ilościowym i rejonizacji hodowli w Wielkopolsce od końca XVIII do początku XX wieku*. Jej publiczna obrona odbyła się 2 marca 1967 r. Oceniona wysoko przyjęta została do druku i opublikowana w 1969 r. w tomie XI ogólnopolskiego czasopisma „*Studia z Dziejów Gospodarstwa Wiejskiego*”.

Począwszy od 1975 r. zainteresowania naukowe Profesora przeniosły się na zagadnienia demografii historycznej w drugiej połowie XVIII i w XIX w. (do 1914 r.). Pod względem zasięgu miały one w części charakter regionalny, w części zaś odnosiły się do obszaru Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. Badania regionalne i lokalne były rezultatem uczestnictwa w zespołach autorskich, które opracowywały monografie miast w Polsce Środkowej. W wyniku prac nad tymi zagadnieniami powstały opracowania dotyczące zaludnienia powiatu szadkowskiego w okresie Sejmu Czteroletniego, rozdziały o stosunkach ludnościowych w monografiach miast Kalisza, Łodzi i Piotrkowa. Jednocześnie rodziło się główne dzieło w dorobku naukowym J. Janczaka, jaką jest niewątpliwie monografia poświęcona ludności Łodzi. Badania dziejów demograficznych w szczególnym okresie rozwoju miasta miały istotne znaczenie dla badań ogólnopolskich. Zdecydowały o tym wielkość i charakter miasta, złożona struktura wyznaniowa i narodowościowa jego mieszkańców oraz wielostronne oddziaływanie na ludność sąsiednich obszarów wiejskich. Monografia o Łodzi stanowiła rozprawę habilitacyjną. Dnia 25 czerwca 1981 r. odbyło się kolokwium habilitacyjne na podstawie pracy *Ludność Łodzi przemysłowej 1820–1914*. Była to pierwsza tego rodzaju publikacja poświęcona problematyce lud-

nościowej dużego miasta na ziemiach polskich w okresie zaborów. Jej pionierski charakter wynikał z zastosowania najnowszych metod badawczych historii gospodarczej. Wysoki poziom pracy podnosiły dodatkowo wzorowo pod względem metodycznym opracowane liczne tabele statystyczne.

Profesor J. Janczak nigdy nie uchylał się od obowiązków nałożonych przez władze Uczelni. W latach 1982–1984 był kierownikiem Podyplomowego Studium Kształcenia Pedagogicznego Nauczycieli Akademickich UŁ. W latach 1987–1990 pełnił funkcję kuratora Katedry Kształcenia Nauczycieli Wychowania Muzycznego i Wychowania Technicznego na Wydziale Filozoficzno-Historycznym. Przez wiele lat uczestniczył w pracach redakcyjnych Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego, najpierw jako sekretarz, potem zastępca redaktora, a od 1988 r., jako redaktor wydawnictw „Folia Historica”. Był też przez jedną kadencję redaktorem „Folia Caucasica” (1988), uczestnicząc w działalności Interdyscyplinarnego Zespołu Polsko-Zakaukaskich Badań Naukowych przy UŁ, wspomagając go głównie od strony demograficznej.

W latach 1984–1987 był członkiem Zespołu Dydaktycznego przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego i przewodniczył zespołowi powołanemu do opracowania programu nauczania przedmiotu: elementy statystyki i demografii historycznej. Wszedł również w skład Sądu Konkursowego nagród im. Aleksandra Zawadzkiego.

Profesor J. Janczak odegrał ważną rolę jako organizator życia naukowego. Przez wiele lat był członkiem Komitetu Nauk Demograficznych PAN. W 1987 r. został przewodniczącym Sekcji Demografii Historycznej tego Komitetu. Od 1984 r. zasiadał w redakcji „Przeszłości Demograficznej Polski”, a w 1994 r. objął funkcję redaktora tego periodyku. W czasie jego kadencji Sekcja pracowała nad rewizją i korektą statystyki demograficznej ziem polskich w XIX w. Wydano tom *Polish Population Review* poświęcony polskim badaniom z zakresu demografii historycznej. Przygotowywano się także do publikacji *Zarysu demografii historycznej Polski*, swego rodzaju podręcznika uniwersyteckiego. Działem Profesora miały być części dotyczące Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. Zdażył opublikować tylko kilka artykułów na ten temat.

W latach 1991–1996 kierował Interdyscyplinarnym Zespołem Naukowo-Badawczym do Badania Struktur i Przemian Społecznych Wsi Polskiej XIX–XX wieku w Uniwersytecie Łódzkim. I na tym polu miał ważne osiągnięcia. Prace poświęcone problematyce wpływu

ośrodków przemysłowych na strukturę i procesy demograficzne na wsi, wpływ rozwoju demograficznego na przebieg reform agrarnych, na zmiany struktury społecznej wsi, na różne specjalne problemy ludności wielkiego miasta, demograficznym konsekwencjom industrializacji, ukazują perfekcyjny warsztat historyka żywiącego szacunek dla źródeł historycznych. W ostatnim roku choroba zmusiła go do rezygnacji z aktywnej działalności, ale niemal do końca brał żywy udział w posiedzeniach Sekcji Demografii Historycznej.

Był członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego. Na XIV (Łódź) i XVI (Wrocław) Powszechnych Zjazdach Historyków Polskich wygłosił znaczące referaty poświęcone demograficznym konsekwencjom industrializacji okręgu łódzkiego oraz problemom rewizji i korekty statystyki ludnościowej Królestwa Polskiego.

Mimo niełatwej dyscypliny, którą uprawiał profesor J. Janczak, prowadzone przez Niego zajęcia cieszyły się dużym powodzeniem i znajdowały wielu słuchaczy. Jego seminarium magisterskie na Studium Zaocznym Historii ukończyło 100 magistrów. Pod kierunkiem Profesora powstawały wartościowe prace dotyczące problemów demografii lokalnych środowisk. Dużym zainteresowaniem studentów cieszyły się zajęcia fakultatywne na temat zastosowania komputerów w naukach historycznych. Profesor był wielkim entuzjastą tego nowoczesnego narzędzia i umiał je wykorzystać w swojej pracy badacza i dydaktyka.

Za swą pracę dydaktyczno-wychowawczą i działalność organizacyjną był wielokrotnie nagradzany nagrodą Rektora UŁ różnych stopni. Otrzymał też kilka nagród za osiągnięcia naukowe szczebla ministerialnego i uniwersyteckiego. Wyrazem uznania Jego zasług było nadanie odznaczeń państwowych – Złotego Krzyża Zasługi i Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski.

Profesor Julian Janczak zmarł 6 maja 2001 r. Odszedł zasłużony nauczyciel akademicki, wychowawca wielu pokoleń młodzieży i kadry naukowej. Jego uśmiechu i wielkiej życzliwości dla każdego będzie już zawsze brakowało.

ALICJA SZYMCZAKOWA
Uniwersytet Łódzki